

Г.Г. ОСАДЧА,
к. е. н., доцент кафедри обліку і аудиту
Національного університету харчових технологій
Ю.С. КОРОТЧЕНКО,
студентка Національного університету харчових технологій

Методологічні аспекти обліково–аналітичного забезпечення кредиторської заборгованості

У статті було розглянуто поняття обліково–аналітичного забезпечення та його значення для контролю за кредиторською заборгованістю підприємства. Здійснено огляд класифікації зобов'язань, інформаційного забезпечення обліку операцій з кредиторською заборгованістю. За допомогою системи аналітичних показників було розглянуто та проаналізовано платоспроможність підприємства.

Ключові слова: зобов'язання, кредиторська заборгованість, обліково–аналітичне забезпечення, інформаційне забезпечення, аналітичні показники, ліквідність.

А.Г. ОСАДЧАЯ,
кандидат экономических наук, доцент кафедры учёта и аудита
Национального университета пищевых технологий
Ю.С. КОРОТЧЕНКО,
студентка Национального университета пищевых технологий

Методологические аспекты учётно–аналитического обеспечения кредиторской задолженности

В статье были рассмотрены понятия учётно–аналитического обеспечения и его значение для контроля за кредиторской задолженностью предприятия. Осуществлен обзор классификации обязательств, информационного обеспечения учёта операций с кредиторской задолженностью. С помощью системы аналитических показателей было рассмотрено и проанализировано платёжеспособность предприятия.

Ключевые слова: обязательства, кредиторская задолженность, учётно–аналитическое обеспечение, информационное обеспечение, аналитические показатели, ликвидность.

Н. OSADCHA,
candidate of economic sciences Associate Professor of Department of Accounting and Auditing
National university of food technologies
Y. KOROTCHENKO,
student National university of food technologies

Methodological aspects of accounting and analytical support payable

The paper examined the concept of accounting and analytical software and its importance for the control of accounts payable of the enterprise. Done overview of the classification of obligations, information support operations account payable. With the help of analytical indicators were reviewed and analyzed solvency.

Keywords: obligations, accounts payable, accounting and analytical support, information, metrics, and liquidity.

Постановка проблеми. Сучасний стан економіки диктує свої умови та правила провадження підприємницької діяльності. Кожне підприємство розпочинає свою діяльність з метою отримання та примноження прибутків. Для здійснення цієї мети необхідно мати чіткі уявлення і знання про природу економічних явищ, пов'язаних з роботою підприємства, вміти отримувати та опрацювати дані, показники, що свідчать про результати діяльності та робити доцільні висновки, що базуються на реальних даних, аби забезпечити розвиток підприємства в умовах конкуренції.

Актуальність теми. Хлібопекарська галузь є однією з провідних галузей України, адже забезпечує потреби населення у продукті харчування, що займає значне місце в раціоні населення. Як для будь-яких сировинно-залежних підприємств, так і для хлібозаводів контроль за кредиторською заборгованістю, особливо перед постачальниками, є важливою частиною роботи обліково-аналітичного персоналу. Для цих підприємств дуже важливим є ефективне управління, розробка системи контролю за кредиторською заборгованістю та ефективність розрахунків з урахуванням законодавчих особливостей бухгалтерського обліку. Додатково, в умовах кризових явищ необхідно ефективно використовувати позикові кошти, прискорювати обіг оборотного капіталу та забезпечувати платоспроможність підприємства.

Об'єктом дослідження виступає кредиторська заборгованість підприємств. Метою дослідження є огляд впливу обліково-аналітичних процесів на ефективність управління кредиторською заборгованістю підприємств хлібопекарської галузі.

Завданням даного дослідження є:

- розкриття сутності обліково-аналітичного забезпечення кредиторської заборгованості;
- класифікація кредиторської заборгованості відповідно до національного законодавства з бухгалтерського обліку;
- пропозиції щодо складу аналітичних показників ліквідності підприємства.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемами обліку, аналізу і контролю кредиторської заборгованості займалися такі вчені як: Я.В. Соколов, Ф.Ф. Бутинець, А.Б. Борисов, Є.В. Орлов. Проблемами визначення сутності та значення обліково-аналітичного забезпечення займалися такі вчені як В.А. Пігош, В.Ф. Яценко, Г.В. Головачук, Т.Г. Камінська, Н.А. Остап'юк, М.М. Стефаненко.

Виклад основного матеріалу. Основою інформаційного забезпечення системи управління підприємством є система бухгалтерського обліку. Ця система здійснює функцію інформаційного забезпечення, надання відповідних даних на запити керівництва, власників, контролюючих органів. Бухгалтерський облік здійснює фіксацію та накопичення синтетичної (узагальненої) інформації та більш деталізованої (аналітичної) за конкретний проміжок часу. Ця інформація висвітлює дані про активи підприємства, джерела їх утворення, а саме власний капітал та зобов'язання, фінансові результати діяльності, прибуток та напрямки його використання. Одночасно на підприємстві існує економічний аналіз, що дозволяє аналізувати діяльність підприємства через систему аналітичних показників та відслідковувати будь-які зміни у динаміці.

Поєднавши систему бухгалтерського обліку та економічного аналізу створюється система обліково-аналітичного забезпечення управління господарською одиницею. Завданням обліково-аналітичної системи є поєднання облікових та аналітичних процедур в один спільний процес з метою безперервного та достовірного оброблення облікової інформації, проведення мікроаналізу та використання результатів для прийняття ефективних управлінських рішень [1].

В результаті господарської діяльності на підприємстві може виникнути кредиторська заборгованість перед постачальниками за одержані товари, послуги, з оплати праці і соціального страхування, перед бюджетом за податками й платежами, аванси від покупців, заборгованість по кредитах, орендним операціям та інше. Така заборгованість може складати значну частину пасивів, тому ефективна організація контролю та достовірне відображення кредиторської заборгованості є важливими та актуальними питаннями.

Регулювання бухгалтерського обліку кредиторської заборгованості здійснює П(С)БО 11 «Зобов'язання» (далі П(С)БО 11), що визначає основні методологічні засади формування у бухгалтерському обліку інформації про кредиторську заборгованість та її розкриття у фінансовій звітності підприємства. П(С)БО 11 наводить визначення поточних та довгострокових зобов'язань. Так поточні зобов'язання — це зобов'язання, які будуть погашені протягом операційного циклу підприємства або повинні бути погашені протя-

гом 12 місяців починаючи з дати балансу. Довгострокові зобов'язання — це всі зобов'язання, які не є поточними. Визнання кредиторської заборгованості відповідно до цього положення відбувається якщо виконуються такі вимоги: оцінка заборгованості може бути достовірно визначена та існує ймовірність зменшення економічних вигід внаслідок погашення даної заборгованості.

Пропонується класифікація зобов'язань відповідно до П(С)БО 11 наведено у табл. 1, яка дозволяє розмежувати зобов'язання за їх видами [2].

Важливим елементом контролю кредиторської заборгованості є інвентаризація розрахунків з кредиторами. Інвентаризація кредиторської заборгованостей полягає у звірці документів і записів у реєстрах обліку і перевірці обґрунтованості сум, відображених на відповідних рахунках, та оформлюється актом інвентаризації. Для проведення інвентаризації розрахунків підприємство отримує виписки з аналітичних рахунків про свою кредиторську заборгованість. Для цього використовується акт звіряння розрахунків, що

містить інформацію про період, за який проводиться звірка, назви, номери та дати документів на підставі яких проводиться звірка, сальдо на початок, обороти за період та сальдо на кінець за даними кредитора і дебітора.

Якщо після звіряння були виявлені розбіжності та до кінця звітного періоду вони не усунені або взагалі залишились не з'ясованими, кожна сторона відображає розрахунки в сумах, що були відображені в обліку підприємств і визнаються ними вірними. Результати інвентаризації розрахунків оформлюють актом. Окремо доцільно також складати акт інвентаризації кредиторської заборгованості, строк позовної давності якої минув і яка планується до списання. Ця кредиторська заборгованість збільшує дохід підприємства відповідно до того в результаті якої діяльності вона виникла [3].

Нормативно-законодавча база з регулювання бухгалтерського обліку в Україні визначає чітке і узгоджене відображення окремих видів кредиторської заборгованості в первинних докумен-

Таблиця 1. Класифікація зобов'язань відповідно до П(С)БО 11 «Зобов'язання»

№зп	Вид зобов'язання	Характеристика зобов'язання
1	2	3
1	Поточні зобов'язання	Зобов'язання, які будуть погашені протягом операційного циклу або протягом 12 місяців з дати балансу. До таких зобов'язань можна віднести: кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги; кредиторська заборгованість з оплати праці; кредиторська заборгованість за розрахунками з бюджетом; короткострокові векселі видані; короткострокові кредити банків; поточна кредиторська заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями; інша короткострокова кредиторська заборгованість.
2	Довгострокові зобов'язання	Всі зобов'язання, які не є поточними і будуть погашені у період понад 12 місяців або операційний цикл: довгострокові кредити банків; зобов'язання з фінансової оренди; довгострокові векселі видані; довгострокові зобов'язання за облігаціями; інші довгострокові зобов'язання.
3	Непередбачені зобов'язання	Зобов'язання, яке може виникнути внаслідок минулих подій та існування якого буде підтверджено лише тоді, коли відбудеться або не відбудеться одна чи більше невизначених майбутніх подій, над якими підприємство не має повного контролю АБО теперішнє зобов'язання, що виникає внаслідок минулих подій, але не визнається, оскільки малоімовірно, що для врегулювання зобов'язання потрібно буде використати ресурси, які втілюють у собі економічні вигоди, або оскільки суму зобов'язання не можна достовірно визначити
4	Забезпечення	Зобов'язання з невизначеними сумою або часом погашення на дату балансу: виконання зобов'язань щодо обтяжливих контрактів; додаткове пенсійне забезпечення; виконання гарантійних зобов'язань; реструктуризація, виконання зобов'язань при припиненні діяльності; рекультивация земель.

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

тах, на рахунках синтетичного обліку та у фінансовій звітності, що наведено у табл.2.

Стабільність та надійність функціонування підприємства створюють його імідж, що значною

мірою залежать від його можливості та здатності виконувати свої зобов'язання. Оцінка спроможності підприємства розраховуватись по поточним зобов'язанням і підтримувати цю здатність в по-

Таблиця 2. Інформаційне забезпечення операцій з обліку кредиторської заборгованості

№ зп	Вид кредиторської заборгованості (рахунок)	Первинні документи	Облікові реєстри	Фінансова звітність
1	2	3	4	5
1	50 «Довгострокові позики», 60 «Короткострокові позики»	Кредитні договори, угоди, виписка банку, бухгалтерська довідка, підтверджувальні документи (платіжне доручення, накладна, рахунок)	Журнал №2	Звіт про фінансовий стан, Звіт про фінансові результати, Звіт про рух грошових коштів, Примітки
2	61 «Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями»	Бухгалтерська довідка, платіжне доручення, виписка банку	Журнал №3 розділ 2	Звіт про фінансовий стан, Звіт про фінансові результати, Звіт про рух грошових коштів, Примітки
3	51 «Довгострокові векселі видані», 62 «Короткострокові векселі видані»	Бланк векселя, виписка банку, підтверджувальні документи (платіжне доручення, накладна, рахунок)	Журнал 3 розділ 1, відомість № 3.4 «Відомість аналітичного обліку виданих та отриманих векселів», Книга обліку векселів	Звіт про фінансовий стан, Звіт про фінансові результати, Звіт про рух грошових коштів, Примітки
4	63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками»	Акт, накладна, ТТН, рахунок, податкова накладна, платіжне доручення, виписка банку, довіреність, договори	Журнал №3 розділ 1, відомість № 3.3 «Відомість аналітичного обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками»	Звіт про фінансовий стан, Звіт про фінансові результати, Звіт про рух грошових коштів, Примітки
5	64 «Розрахунки за податками й платежами»	Податкова накладна, платіжне докумення, виписка банку	Журнал №3 розділ 2, відомість №3.6 «Відомість аналітичного обліку розрахунків з бюджетом»	Звіт про фінансовий стан, Звіт про фінансові результати, Звіт про рух грошових коштів, Примітки
6	65 «Розрахунки за страхуванням», 66 «Розрахунки за виплатами працівникам»	Табель обліку робочого часу, наряд, маршрутний лист, розрахунково-платіжна відомість, накази по підприємству, бухгалтерська довідка	Журнал №5 розділ 3, журнал №5А розділ 3А, 3Б	Звіт про фінансовий стан, Звіт про фінансові результати, Звіт про рух грошових коштів, Примітки
7	68 «Розрахунки за іншими операціями»	Акт, накладна, ТТН, рахунок, податкова накладна, платіжне доручення, виписка банку, довіреність, договори	Журнал №3 розділ 1, відомість №3.5 «Відомість аналітичного обліку розрахунків за іншими операціями»	Звіт про фінансовий стан, Звіт про фінансові результати, Звіт про рух грошових коштів, Примітки
8	52 «Довгострокові зобов'язання за облігаціями»	Бланки облігацій, бухгалтерська довідка, платіжне доручення, виписка банку	Журнал №3 розділ 2	Звіт про фінансовий стан, Звіт про фінансові результати, Звіт про рух грошових коштів, Примітки
9	53 «Довгострокові зобов'язання з оренди»	Акт, бухгалтерська довідка, накладна, рахунок, податкова накладна, платіжне доручення, виписка банку	Журнал №3 розділ 2	Звіт про фінансовий стан, Звіт про фінансові результати, Звіт про рух грошових коштів, Примітки

дальшому здійснюється за критеріями платоспроможності підприємства.

Можна виділити такі основні напрями аналізу кредиторської заборгованості підприємства:

- оцінювання динаміки кредиторської заборгованості;
- дослідження структури кредиторської заборгованості за окремими видами кредиторів і термінами погашення;
- оцінювання своєчасності її погашення;
- аналіз частки кредиторської заборгованості в структурі залученого капіталу та пасивів підприємства;
- факторний аналіз кредиторської заборгованості [4].

Ліквідність підприємства характеризує наявність у нього достатньої кількості оборотних коштів аби погасити поточні зобов'язання. Головною ознакою ліквідного підприємства є перевищення його оборотних активів над короткостроковими зобов'язаннями. В обліково-аналітичній практиці для оцінки рівня платоспроможності та ліквідності підприємства використовуються три відносні показники, на підставі яких можна визначити перспективну, швидку та абсолютну ліквідність [5, с.314–318] табл.3.

Для практичного відображення аналізу платоспроможності підприємства проведено розрахунок показників платоспроможності ПрАТ «Шосткинський хлібокомбінат» наведений у табл.4.

Отже, нормативному значенню відповідає лише один показник, а саме показник загальної плато-

спроможності, що свідчить про те, що підприємство має достатньо поточних активів аби погасити свою поточну кредиторську заборгованість, якщо виникне необхідність її повного та швидкого погашення. Інші ж коефіцієнти або є наближеними до нормативного значенням або займають найнижче значення нормативного. Значення коефіцієнта поточної платоспроможності на рівні 0,42 та коефіцієнта миттєвої платоспроможності на рівні 0,05 свідчить про необхідність перегляду своїх розрахунків, адже підприємство не зможе погасити свої всі поточні зобов'язання, оскільки їх розмір перевищує дебіторську заборгованість, яка може бути погашена, та грошових коштів, наявних у касі та на рахунках в банках.

У випадку, коли значення коефіцієнта перспективної ліквідності менше границі нормативних критеріїв, доцільним є розрахунок коефіцієнтів поновлення чи втрати платоспроможності, що характеризують наявність реальної можливості у підприємства поновити чи втратити свою платоспроможність протягом певного періоду.

$$K_{вт(понов)пл} = \frac{K_{п.п.к.р.} + P_{вт(пон)пл} + \Delta K_{п.п. за рік}}{NK_{п.п.}}, \quad (1)$$

де $K_{вт(понов)пл}$ – коефіцієнт втрати (поновлення) платоспроможності;

$K_{п.п.к.р.}$ – фактичне значення коефіцієнта поточної платоспроможності на кінець звітного періоду;

$P_{вт(пон)пл}$ – установлений період страти (поновлення) платоспроможності підприємства в місяцях;

Таблиця 3. Показники платоспроможності підприємства

№ зп	Назва показника	Розрахунок	Нормативне значення	Значення показника
1	2	3	4	5
1	$K_{пл}$ – коефіцієнт перспективної ліквідності	$\frac{\text{Обор. Активи}}{\text{Короткостр. зобов.}}$	$1 \geq K_{зп 2}$	Значення наближене до 1 вказує на достатність оборотних засобів для погашення короткострокових зобов'язань, значення наближене до 2 та перевищення вказує на нераціональне використання коштів
2	$K_{шпл}$ – коефіцієнт швидкої ліквідності	$\frac{\text{Дебіт. заборг.}}{\text{Короткостр. зобов.}}$	$K_{п.п.} \geq 0,5 - 0,8$	Розраховується за більш вузьким переліком складових. Значення наближене до нормативного мінімуму свідчить про необхідність перегляду розрахунків з дебіторами для можливості перетворення дебіторської заборгованості у грошові кошти для погашення короткострокових зобов'язань
3	$K_{ал}$ – коефіцієнт абсолютної ліквідності	$\frac{\text{Грош. кошти}}{\text{Коротк. зобов.}}$	$K_{мп} \geq 0,05 - 0,2$	Найбільш жорсткий показник. Вказує на те, яка частка короткострокових зобов'язань може бути погашена миттєво за рахунок наявних коштів.

Таблиця 4. Показники платоспроможності ПрАТ «Шосткинський хлібокомбінат» за 2015 рік

№зп	Назва показника	Розрахунок	Норматив
1	2	3	4
1	К перс.лікв.	$\frac{\text{Поточні активи}}{\text{Поточні зобов.}} = \frac{12142}{10515} = 1,15$	$1 \geq K_{зп} 2$
2	К швидк.лікв.	$\frac{\text{Дебіт. заборг.} + \text{Грош. кошти}}{10515} = \frac{3866 + 5530}{10515} = 0,42$	$K_{пп} \geq 0,5 - 0,8$
3	К абсол.лікв.	$\frac{\text{Грошові кошти}}{\text{Поточні зобов.}} = \frac{553}{10515} = 0,05$	$K_{мп} \geq 0,05 - 0,25$

Δ Кп.п. за рік – зміна коефіцієнта поточної ліквідності за період;

N Кп.п. – нормативне значення коефіцієнта поточної ліквідності.

Значення коефіцієнта поновлення платоспроможності більше 1 свідчить про те, що підприємство у найближчі 6 місяців здатне поновити платоспроможність, і навпаки. Якщо значення коефіцієнта втрати платоспроможності більше 1, то у підприємства відсутня тенденція до втрати платоспроможності протягом найближчих 3 місяців, і навпаки [6, с. 422–423].

Висновки

Обліково–аналітичне забезпечення являє собою процес підготовки обліково–аналітичної інформації, забезпечення її якості та повноти. Завданням обліково–аналітичного забезпечення є вдале поєднання процедур бухгалтерського обліку і економічного аналізу. Основні функції обліково–аналітичного забезпечення:

- інформаційна – надання системі управління усієї необхідної, повної та достовірної інформації про діяльність підприємства як для внутрішніх так і для зовнішніх користувачів;
- облікова – відображення господарських операцій та результатів діяльності підприємства;
- аналітична – проведення економічного аналізу діяльності підприємства та відображення їх у системі аналітичних показників.

Повний та достовірний облік і аналіз кредиторської заборгованості дає можливість:

- визначити найбільш оптимальне співвідношення дебіторської і кредиторської заборгованості для забезпечення відповідності показників ліквідності та платоспроможності нормативним значенням;
- прослідкувати за змінами величини поточних зобов'язань з часом;

- визначити найбільш ризикові ситуації, що можуть виникнути через непогашення кредиторської заборгованості, та її вплив на фінансовий стан підприємства;

- визначити оптимальний об'єм продажів, доцільність збільшення чи зменшення обсягу продажів в кредит.

Список використаних джерел

1. Безродна Т.М. «Обліково–аналітичне забезпечення управління підприємством: визначення сутності поняття» / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.academia.edu/11291300>.
2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання» затверджено Міністерством фінансів України від 31.01.2000 № 20 / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0085-00>.
3. Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань затверджено Міністерством фінансів України від 02.09.2014 № 879 / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14>.
4. О.Б. Чорненька «Основні аспекти обліково–аналітичного забезпечення управління заборгованістю підприємства» / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nz.uad.lviv.ua/static/media/1-52/29.pdf>.
5. Чернелевський Л.М., Слободян Н.Г., Михайленко О.В. Аналіз діяльності підприємства та банківських установ : економічний, фінансово–інвестиційний, стратегічний: Підручник. – 2ге вид–ня, перероб. та доповн. – К.: «Хай–Тек Прес», 2014. – 640с. – С.314–318.
6. Аналіз господарської діяльності підприємства: навч. посібник / Н.Б. Кащана [та ін.]; Харківський держ. ун–т. харч. та торгівлі. – Х., 2014. – 537с. – С. 422–423.